

Perspectiva clasică și perspectiva feministă asupra muncii

studentă drd. Oana Cozma

Economia clasică

Ideea și de muncă și practica presupusă de aceasta înglobează idei care au fost dezbătute de-a lungul timpului din punct de vedere social, cultural, filosofic, și, bineînțeles, economic. Cu toate că economia clasică și reprezentanții acesteia sunt cei care au început să contureze conceptul de muncă așa cum îl cunoaștem în zilele noastre, gândirea economică occidentală din Antichitate oferă, în forme incipiente și rudimentare, referiri la muncă și valoarea acesteia. Spre exemplu, în Grecia Antică conceptualizarea muncii derivă din termenii *praxis* (a face, acțiune) și *poiêsis* (producție, fabricare) (Cartledge, 2002). Pe de o parte, *praxis* se referea la a fi cetățean grec și la a participa la chestiuni publice și discuții politice, iar pe de altă parte *poiêsis* era spațiul în care sclavii, sau cei care lucrau pentru alții, erau implicați (Theocarakis, 2010). Dacă luăm exemplul Romei Antice, au existat mențiuni legate de muncă în legea romană, precum angajarea contractuală a forței de muncă și legile cu privire la munca sclavi (Gaius, 1904). Cu toate acestea, nici în Grecia sau Roma Antică nu s-au dezvoltat propriu-zis lucrări analitice despre muncă ca un concept economic abstract (Sadlek, 2004).

Economia clasică, prin economiști precum Adam Smith, David Ricardo, John Stuart Mill sau Jean-Baptiste Say, a oferit perspective despre conceptul de muncă care își dovedesc utilitatea și acuratețea și în prezent. De la concepte precum diviziunea muncii, salariile în raport cu cererea și oferta pentru muncă, la idei legate de rolul progresului tehnologiei în schimbarea naturii muncii și intervenția limitată în piața muncii a forțelor guvernamentale, economia clasică a subliniat în mod special noțiunea de muncă precum o sursă de valoare.

Adam Smith este cel care a formulat pentru prima dată teoria valorii muncii în binecunoscuta lui lucrare *Avuția națiunilor (O cercetare asupra naturii și cauzei avuției națiunilor)* (1776). Mai exact, Smith susține că munca este singurul determinant al valorii și că în urma diviziunii muncii, fiecare individ nu poate subzista din propria sa muncă, ci trebuie să se bazeze pe munca altora obținând produse prin schimb (Smith, 1776). Prin urmare, deoarece bogăția este determinată de ceea ce se poate extrage din eforturile altora, munca servește ca unitate de schimb (Smith, 1776). Un alt aspect abordat de Smith este chestiunea salariului ca parte a pieței muncii. Salariul este perceput ca „prețul muncii”, subliniindu-se faptul că există o diferență între munca independentă și munca salariată (Smith, 1776). O altă discuție pe care Smith o propune face referire la faptul că în perioadele

prielnice pentru capital, angajatorii vor licita între ei pentru a avea parte de cei mai calificați muncitori, ceea ce va duce la creșterea prețului forței de muncă; într-un context opus, în perioadele de colaps, lipsa capitalului va determina șomajul muncitorilor (Smith, 1776). David Ricardo a extins și rafinat în continuare ideile dezbătute de Adam Smith. Ricardo a dezvoltat teoria valorii muncii, proiectând profitul, salariul și chiria ca valori rezultate din munca salariată și capitalul ca muncă acumulată (Heyne et. al., 2014). În legătură cu prețul natural al muncii, acesta subliniază faptul că el este dependent de prețul hranei, obiectelor și lucrurilor care oferă o viață decentă muncitorilor și familiilor acestora (Balan, 2010). Ricardo este de părere că prețul pieței muncii este echivalent cu prețul care trebuie plătit efectiv și eficient pentru a lucra la intersecția cererii și ofertei; mai mult, acesta susține că munca este scumpă atunci când este rară și ieftină când abundă și că piața are propriile ei mecanisme de a reglementa salariile, intervenția statului fiind minimală în acest sens (Hollander, 1904).

John Stuart Mill urmează calea deschisă de către David Ricardo și lucrarea sa, *Principii de economie politică* (1848), este importantă în conceptualizarea ideii de muncă și în dezvoltarea modului de gândire economic. În aceeași linie de gândire cu Smith și Ricardo, Mill consideră că munca este sursa principală de bogăție în cadrul oricărei societăți și cererea și oferta muncii determină salariile (Mill, 1848). Mill este preocupat de implicațiile creșterii rapide ale populației, fiind de părere că în lipsa unor creșteri proporționale în producție și bogăție, extinderea populației ar putea determina salarii mai mici și condiții de trai precare (Mill, 1848). Rolul și intervenția statului în cadrul pieței muncii reprezintă un alt subiect abordat de către John Stuart Mill. Acesta este de părere că guvernul ar trebuie să intervină doar atunci când protecția societății este necesară (Mill, 1848). În conturarea conceptului de muncă, Mill aduce în discuție și rolul transformator al tehnologiei; mai specific, acesta menționează despre felul în care progresele tehnologice ar putea crește productivitatea muncii și să contribuie la progresul economic, dar, totodată, despre cum tehnologia ar putea să înlocuiască unele meserii și să afecteze industrii tradiționale (Mill, 1848).

Jean-Baptiste Say este un alt reprezentant al economiei clasice care în lucrarea sa, *A Treatise on Political Economy; or The Production, Distribution, and Consumption of Wealth/ Traité D'économie Politique* (1803), aduce perspective valoroase asupra conceptului de muncă. Ca și ceilalți economiști clasici, Say consideră că munca este o sursă fundamentală de valoare în producerea de bunuri și servicii și subliniază ideea de diviziune a muncii ca fiind importantă în expansiunea productivității și creșterea economică (Say, 2001). Mai mult decât atât, Say a susținut intervenția limitată a statului în chestiunile economice întrucât atunci când piețelor și se permite să funcționeze în mod liber, vor aloca în mod eficient resursele, inclusiv

cele ce țin de muncă (Say, 2001). În mod original, Jean-Baptiste Say a deschis discuția despre faptul că nu toată munca este egală în ceea ce privește contribuția sa la valoare, evidențiind importanța capitalului uman și calitatea muncii în producția economică (Say, 2001; Balan, 2010). Say a fost și cel care a pus accentul pe rolul antreprenorilor în coordonarea forței de muncă și a altor resurse în procesul de producție, aceștia fiind proiectați drept actori cheie în organizarea eficientă a pieței muncii și urmărirea profitului (Say, 2001; Heyne et. al., 2014).

Economia feministă

Economia feministă a apărut ca un domeniu distinct de studiu la sfârșitul secolului al XX-lea. În timp ce perspectivele feministe timpurii asupra economiei pot fi urmărite încă din secolul al XIX-lea, economia feministă a început să se contureze ca un subdomeniu formal în economie în timpul mișcărilor feministe din anii 1960 și 1970. Cu toate că economia feministă prezintă o varietate de viziuni și perspective, acest mod de gândire își propune să folosească genul ca și categori analitică pentru a demonstra că valorile masculiniste incontestabile și neexamine sunt profund încorporate în aspectele teoretice și empirice ale economiei (Barker, 2005). Referitor la muncă, economia feministă se concentrează în special pe problematica muncii neremunerate din gospodărie dublată de recunoașterea muncii de îngrijire și aspectul diferenței de remunerare între femei și bărbați. În privința muncii neremunerate din gospodărie, economia feministă subliniază faptul că orice economie funcțională necesită atât munca productivă (munca plătită care creează bunuri și servicii), cât și munca reproductivă care presupune gătit, curățenie și îngrijirea copiilor, bătrânilor sau partenerilor (Barker, 2005). Întrucât ideologia de gen a atribuit bărbaților sfera publică a pieței și femeilor sfera privată a familiei, gospodăria a devenit mai degrabă un loc de consum decât unul de producție, iar munca reproductivă a fost clasificată drept neproductivă (Jennings, 1993; Folbre, 1991). Economia feministă examinează și problema diferenței de câștiguri între bărbați și femei, accentuând cauzele acestei inconsistențe; segregarea ocupațională, în care femeile sunt mai des regăsite în cadrul unor locuri de muncă mai slab plătite, pedeapsa de maternitate, munca de îngrijire neplătită, prejudecățile implicite despre rolul și abilitățile femeilor la locul de muncă sunt cauze analizate și discutate de economia feministă care explică diferența de remunerare între bărbați și femei (Karamessini și Ioakimoglou, 2007; Blau și Kahn, 2001). În calitate de economie heterodoxă, abordarea feministă încearcă să provoace perspectivele ortodoxe asupra modului de gândire economic. Subliniind rolul femeilor în cadrul sistemelor economice și incorectitudinea la care această categorie de gen a fost supusă de-a lungul timpului, economia feministă dorește să

îmbunătățească condiția femeilor și a altor categorii considerate a fi defavorizate ca actori economici importanți în cadrul pieței muncii globale.